

Slagtning af drægtigt kvæg: Forekomst og årsager

*Jørgen Steen Agerholm og Søren Saxmose Nielsen
Københavns Universitet*

Slagtning af drægtige kreaturer forekommer ikke ualmindeligt, men hvor i deres drægtighed de er, og om der er forskel på racer, er ikke undersøgt for nyligt. Slagtning af drægtigt kvæg kan udgøre et beslutningsmæssigt dilemma for landmanden, da det fra et etisk perspektiv kan virke forkert at slagte et dyr, der bærer et nyt liv. Samtidig vil en kælvning bidrage positivt til produktionen, men koen kan være i en produktions- eller sundhedsmæssig tilstand, hvor hendes velfærd kan blive kompromitteret af ikke at blive udsat.

Transport og slagtning af drægtige kreaturer antages kun at påvirke koen selv, idet fostret med overvejende sandsynlighed ikke vurderes at kunne opleve smerte, angst eller lignende (EFSA, 2017). Koen må imidlertid ikke transporteres i den sidste 1/10 af drægtigheden, hvilket er en regel udarbejdet for at beskytte moderdyret (Forordning 1(EF), 2005; VEJ 145 af 21/12/2006). De gennemsnitlige drægtighedslængder for kvier og køer af de almindelige danske malkekvægsracer er ca. 279-283 dage, men ved eksempelvis krydsning af Jersey med Limousine er den gennemsnitlige drægtighedslængde rapporteret at være 289 dage (Jensen, 2013). Der er således en vis racevariation. Variation i drægtighedslængden skyldes ud over racen en række andre faktorer såsom tvillingedrægtighed, køn og koens alder (Foote, 1981).

Her rapporterer vi, hvor hyppigt drægtigt kvæg slagtes, hvor i drægtigheden de er, og landmændenes oplyste årsager til, at de drægtige kreaturer blev udsat. Data præsenteres opdelt på mælkeleverende og ikke mælkeleverende dyr fra mælkeleverende og ikke-mælkeleverende besætninger med yderligere opdeling i kvier og køer. Desuden gennemgår vi mulighederne for at aldersvurdere fostret på baggrund af morfologiske (tænder, hår, pigmentering, m.m.) og føtometriske (hovedbredde og -længde, vægt, crown-rump længde) data, og vi beskriver mulighederne for at fastslå drægtighedstidspunktet på baggrund af klinisk undersøgelse.

Data blev indsamlet under specialestudier udført ved Københavns Universitet i 2017-2018, hvor et studium fokuserede på validering af en føtal alderestimator (Krog, 2017) og et studium fokuserede på prævalens- og drægtighedslængdeestimation (Kjølsted, 2018). Årsagsdelen var baseret på besætninger fra sidstnævnte.

Samlet set blev drægtighedsstatus hos 812 slagtede kreaturer (hundyr) undersøgt. Undersøgelsen blev foretaget ved inspektion og palpation af uterus på slagtebåndet. Af de undersøgte dyr blev 186 (23%) erkendt drægtige. Tre (0.4%) blev vurderet at være mindst 253 dage drægtige og 39 (5%) at være >186 dage drægtige (svarende til 2/3 inde i drægtigheden). Dag 253 er i denne sammenhæng interessant, idet den er grænsen for sidste 1/10 af drægtigheden ved en forventet drægtighedslængde på 281 dage. Der blev ikke påvist forskel i hyppigheden af slagtede drægtige kreaturer ved sammenligning af dyr fra mælkeleverende og ikke-mælkeleverende besætninger. Der var blandt mælkeleverende besætningsdyr ikke forskel i sandsynligheden for at være drægtig for kvier i forhold til køer, men andelen af drægtige køer var væsentligt højere (38%) end andelen af drægtige kvier (15%) blandt ikke-mælkeleverende dyr.

De slagtede drægtige dyr stammede fra 102 besætninger, hvoraf ejerne af de 92 blev interviewet m.h.p. at fastlægge årsagerne til dyrene var blevet sendt til slagtning. For mælkeleverende besætninger blev det angivet, at sundhedsproblemer var årsagen til udsætning for 70% af dyrene, mens produktionsovervejelser var den primære årsag til udsætning for 63% af de drægtige dyr i de ikke-mælkeleverende besætninger. De fleste driftsledere (n=55, 90%) fra de mælkeleverende besætninger angav, at de havde kendskab til, at dyrene var drægtige, mens det samme var tilfældet for 20 (65%) af driftslederne fra de ikke-mælkeleverende besætninger. Mange landmænd angav, at de principielt set ikke brød sig om at udsætte drægtige dyr, men at de kunne være i et dilemma mellem at skulle fravælge et nyt liv og tilgodese moderens dyrevelfærd ved at udsætte hende, fordi hun ikke vurderes at kunne klare at være i produktionssystemet længere. For ikke-mælkeleverende besætningsdyr gjorde det sig dog gældende, at en række dyr var drægtige uden driftslederens viden, da dyrene havde gået med tyr og var blevet bedækkede. Dette var specielt gældende for kvier, hvor flere slet ikke var tiltænkt en rolle i den videre produktion.

Ofte vil hundyr, der holdes i mere ekstensiv produktion og under naturlige forhold sammen med en tyr, være de dyr, hvor drægtighedsstadiet på evt. slagtetidspunkt er ukendt. Det samme kan gøre sig gældende for hundyr i

malkekvægsproduktionen, der går sammen med en "opsamlingsstyr". Mens opslag i kvægdata-basen over insemineringer oftest kan afsløre drægtighedsstadiet i en intensiv produktion, hvor der anvendes inseminering, er forholdet et andet i den ekstensive produktion. Og mens føtal aldersbestemmelse vha eksempelvis ultralyd er anvendelig tidligt i drægtigheden, hvor fosteret kan måles, er dette ikke anvendeligt i slutningen af drægtigheden. På dette tidspunkt er det ofte ikke spørgsmålet om dyret er drægtigt eller ej, der er vanskeligt, men derimod at bestemme fosteralderen. Dette gøres typisk ved en transrektal palpation af uterus og dens indhold og arterier. Men kan herved konstatere, at dyret er "højdrægtigt", men det er ikke muligt at fastslå det eksakte stadie, hvilket er nødvendigt i relation til at afgøre om dyret må transporteres og slagtes eller ej.

Såfremt et højdrægtigt kreatur er bragt til slagtning, erkendes dette på slagtebåndet. Her vil man estimere fosterets alder m.h.p. at afgøre, om gældende regler er overtrådt. De fleste føtale morfologiske karakteristika er ikke anvendelige, da de alle er udviklet et stykke tid inden sidste 1/10 af drægtigheden og de vil således være til stede hos et bredere aldersudsnit af fostre. Fortænderne i undermundten er langt hen i drægtigheden dækket af gingiva, men tænderne gennembryder denne frem mod fødslen eller umiddelbart efter, typisk startende med den midterste incisiv og derefter mediale og laterale fulgt af dens caninum. Det har dog vist sig, at selvom mange fostre først har frembrud af 3. (laterale) incisiv efter dag 252, så er det ikke et definitivt kriterium, der kan bruges til aldersbestemmelse i forensisk sammenhæng. Et alternativ er føtometriske målinger som crown-rump længde, kropsvægt og største bredde og længde af hovedet. Hvis alle disse fire parametre bruges samtidig i en prædiktionsmodel, kan drægtighedsalderen estimeres med en nøjagtighed på +/-11 dage med 95% sikkerhed. Denne model er udviklet på basis af Dansk Holstein og kan derfor kun anvendes på denne race og sammenlignelige racer, eks. Rød Holstein. Størrelse af et kvægfoster afhænger af flere forhold, herunder racen. Da der ikke findes data for Jersey, kødkvægsracer og krydsninger mellem racer (uanset type), kan vi ikke beregne en fosteralder for disse ud fra føtometriske data. Selv for fostre af Dansk Holstein, er det i nogle tilfælde problematisk, at nøjagtigheden kun er på +/- 11 dage. Dette er tilfælde, hvor intervallet inkluderer dage før dag 253. Ligeledes er det nødvendigt at være opmærksom på, at 2,5% af fostrene vil ligge uden for aldersintervallet. I forensisk sammenhæng er det nødvendigt, at undersøgelser udføres med en nøjagtighed, der muliggør konklusioner, og at der redegøres for forhold som støtter eller taler imod disse. At bestemme om et højdrægtigt kreatur er drægtigt tidligere eller senere end dag 253 er som nævnt ovenfor vanskeligt. Det vanskeliggøres yderligere af, at det som udgangspunkt ikke er muligt at fastslå, hvad drægtighedslængden ville have været for det aktuelle dyr, såfremt det ikke var blevet slagtet, qua at det er slagtet. Hvornår et givent drægtigt dyr passerer grænsen til sidste 1/10 varierer således mellem dyr og sågar hos det enkelte dyr i successive drægtigheder. Den gennemsnitlige drægtighedslængde varierer sfa. mange forhold, hvoraf racen er den vigtigste. Når man beregner den sidste 1/10 af en gennemsnitlig drægtighedslængde er det derfor nødvendigt at gøre dette separat for hver race ligesom spredning mm. skal kendes. Man kan med disse data beregne en racespecifik teoretisk sidste 1/10 af drægtigheden, men et aktuelt transporteret og slagtet drægtigt dyr kan naturligvis godt adskille sig fra populationsgennemsnittet. Dette betyder, at der er betydelig usikkerhed i at fastslå om et givent drægtigt kreatur

Referencer

- Forordning 1 (EF), 2005. Rådets forordning (EF) nr. 1/2005 af 22. december 2004 om beskyttelse af dyr under transport og dermed forbundne aktiviteter og om ændring af direktiv 64/432/EØF og 93/119/EF og forordning (EF) nr. 1255/97.
- EFSA, 2017. Scientific Opinion on the animal welfare aspects in respect of the slaughter or killing of pregnant livestock animals (cattle, pigs, sheep, goats, horses). EFSA Journal 2017;15:4782. <https://doi.org/10.2903/j.efsa.2017.4782>
- Foote RH, 1981. Factors affecting gestation length in dairy cattle. Theriogenology, 15, 553-559.
- Jensen MM, 2013. [Fakta om krydsning med kødkvæg](#). Kvægekongressen, 2013.
- Kjølsted SU, 2018. Prævalensen af drægtighed og estimation af drægtighedslængde, på drægtigt kvæg og svin ved slagtning i Danmark. Veterinært speciale, Institut for Veterinær- og Husdyrvidenskab, Københavns Universitet.
- Krog CH, 2017. Age assessment of the bovine fetus. Kandidatspeciale, Institut for Veterinær- og Husdyrvidenskab, Københavns Universitet.